

«Ντέ!..»

ΥΠΗΡΧΕ ΕΝΑ ΠΑΛΙΟ κάρο του Δήμου πού μάζευε τά σκουπίδια στήν πόλη. Ξεκινούσε, πρωί, αχάραγα, μέ ρόδες πού τό ξεπερνούσαν σέ μπόι κι ένα κανελί άλογο, άτριχο, χωρίς παρωπίδες και κόκκινα μάτια. Στήν θέση του άμαξά ήταν ένας γέρος μέ κίτρινο μουστάκι, ξεμανίκωτος και γυμνολαίμης, μέ μία μπαμπακερή φανέλα πού άφηνε τά κόκαλά του νά γράφονται, ίδια τά παιδιά του ζώου. Είχε κι αυτός μάτια κατακόκκινα - θά 'λεγες άπό ξενύχτι ή κρασοκατάλυξη - κι έβγαζε μία μονότονη κραυγή, «ντέ!...» πού σ' αυτήν υπάκουγε τό ψοφίμι.

Στό πίσω μέρος, μέ τά πόδια κρεμασμένα έξω, καθόταν ένα άγόρι λιγνό, άνηθο, ντυμένο μ' ένα κοστουμάκι μπαλωμένο πού του έρχόταν στά γόνατα κι ώς τούς άγκώνες. Είχε τά χέρια παρατημένα στά πλευρά κι άφηνε νά τό ταρακουνοϋν οί δρόμοι. Καί θά 'πρεπε νά ήταν χωματόδρομοι, γιατί τό παιδί πήγαινε μία έμπρός, μία πίσω, κυβερνημένο άπ' όλους τούς άνέμους. Σέ κάθε στροφή του δρόμου έμοιαζε νά φεύγει κι άπό μία βίδα, τό κάρο έτοιμο άπό στιγμή σέ στιγμή νά διαλυθει.

Κάθε πού τό άμάξι στάθμευε, τό άγόρι γλιστροϋσε χωρίς νά πιάνεται, παρά όλο μαζί, μονόπαντο, ξεπέζεγε και μέ βήμα ταχύ κατευθυνόταν στις πόρτες των σπιτιών. Μέ κινήσεις γοργές φορτωνόταν τούς τενεκέδες στον ώμο κι έρχόταν νά τούς άδειάσει στό κάρο. "Υστερα πάλι, ξαλαφρωμένο, έπαιρνε έναν - έναν και τούς άπόθετε στήν πόρτα όπου άνήκαν. Τουτο δά έπαναλαμβανόταν άπειρες φορές. Κάθε βήμα του άλόγου ήταν και στάση. Στό μεταξύ, ό γέρος έμενε σκυφτός, μέ τή μπαμπακερή φανέλα του μία στάλα ιδρωμένη στις μασχάλες και τό βαρύ μουστάκι του πεσμένο στ' άχρωμάτιστα χείλη. "Ορθιο κι άχρησιμοποίητο έστεκε στό χέρι του τό καμουσι.

Κι όλοένα, στενό μέ στενό, τό κάρο προχωροϋσε, διασχίζοντας τήν πόλη άπό κεντρα, καμιά φορά τολμώντας και μέσα άπό λεωφόρους. Μά ήταν ή κίνηση θά 'λεγες έπίτηδες νεκρή κι εύκολα ξεγλιστροϋσε. Διάβαινε μπρός άπό μέγαρα, σπítια κοινά καθώς κι άπό κατοικίες φτωχικές. Παντού ή πιό βαθειά ήσυχία. "Αλλο δέν άκουγες άπ' τό φουρφούρισμα στις πιπεριές, καθώς και τις καμινάδες πού στριφογύριζαν αλλάζοντας στάση μέ τόν άέρα. Κι άκόμα τά πόδια του παιδιού κρεμασμένα, χτυπούσαν πάνω στό σανίδι, σημαδεϋοντας τά τέταρτα, τις μισές, "Οσότου κάποτε, τό κάρο ξεχύλισε κι έγινε ή μυρουδιά άνυπόφορη άφου ώς και τ' άλογο συχνά - πυκνά άνοιγόκλεινε τά ρουθούνια, κουνώντας τήν ουρά νά διώξει τις μύγες πού έφταναν άπό παντού, σμήνος, συνοδεϋοντας τό κάρο

Τώρα πιά θά 'σαν φτασμένοι κάπου έξω άπό τήν πόλη, εκεί όπου ό τόπος ξάνοιγε, ρημάδια σπιτόπουλα, ξεφραγα οικόπεδα, ξερολιθιές, ένα μικρό νεκροταφείο μέ τις πλάκες φευγάτες και τούς σταυρούς τόπους - τόπους κιτρινισμένους, γερμένους σέ στάση νοσταλγική. "Αραιά και πού, έβρεχε άπό τόν ουράνο καμιά ψιχάλα. "Οσπου έφτασαν στις προσβάσεις του βουνού. "Η-

ταν τό βουνό. Ένας μεγάλος χαζός τεμπέλης από γρανίτη. ριγμένος μέ τά μούτρα στή γή. τό κεφάλι κρυμένο στό χέρια. νά προσκυνά κάποιον άθέατο άφέντη. Από κεί ξανοιγόταν χάος ό γκρεμνός. Στο μέρος εκείνο. τό κάρο στάθμευσε όριστικά.

Κι έδω άρχινά ή διαδικασία

Πάλι τό παιδί γλίστρισε καταγής. τούτη τή φορά πιάνοντας τ' άλογο από τά χάμουρα κι αναγκάζοντάς το διά τής βίας νά σταθει πλάτη στό γκρεμό. Ύστερα. αναποδογυρίζοντας τό καπάκι. άφησε τό σκουπιδαριό νά ξεχυλίσει. Αρχίνισαν νά πέφτουν στήν άρχή άργά. έπειτα μέ φόρα. άδεια κουτιά. τσιγαροκούτια. κονσερβοκούτια. τσόφλια από αυγά. φλουδες φρούτων. πιάτα σπασμένα κι άλλα πήλινα ή γυάλινα τού νοικοκυριού. κανένα φοφήμι σκυλί ή ψοφογάτσουλο. κοπριές. έντόσθια. σχισμένα μισοφόρια κι άποφόρια. μπριζόλες μέ τά ίχνη τών δοντιών πού πήγαν νά τίς μασήσουν. καθώς και μασέλες άχρηστευμένες. Όλα έτούτα κυλούσαν κι έπεφταν στήν χωματερή.

Στό άναμεταξύ. ό γέρος έστεκε μέ τήν πλάτη γυρισμένη και κυρτωμένη. άκίνητος και μόνο από κάποιον τίναγμα στ' αυτιά. όταν έρχόταν νά καθίσουν έπάνω του οι μύγες. καταλάβαινες πώς ήταν ζωντανός. Τό άλογο έδειχνε τά καπούλια του προκλητικά. αλλάζοντας πότε πότε πόδι. κι άφηνε τίς όπλές του νά σκάψουν τό χώμα. Τό παιδί όρθιο. αρπαγμένο άπ' τό κάγκελο. έσκυβε στό γκρεμό. έτοιμο σέ πρώτη εύκαιρία νά περισώσει ό τιδήποτε πολύτιμο πού θές από τύχη. θές από περιφρόνηση ή πρόκληση. κάποιος κάτοικος τής πολιτείας είχε άπορρίξει. Έβλεπες τό χέρι του γοργό νά πιάνει στόν άέρα ρολόγια -κι άς έλειπαν οι δείχτες- πανταλόνια τριμένα -μά πού μπορούσαν νά φορεθούν- σπάνια κανένα φτηνό άσημικό. τίποτα σταυρουδάκια ή δαχτυλιδια. κανένα μαυρισμένο μπρίκι. κι όλα τά συγκρατούσε από τήν πώση τους και τά βαζε παράμερα μέ κινήσεις επιδέξιες έργάτη σέ φάμπρικα ειδικευμένου.

Κι ένώσο τό σκουπιδαριό κατακυλούσε στήν πλαγιά. πάνω στόν ουρανό συνάζονταν πουλιά μαυριδερά μέ τά φτερά τους άνοιγμένα κι ασάλευτα. Έκοβαν βόλτες άπανωτές χαμηλώνοντας όλοένα. έτοιμα θαρρείς ν' άδράξουν τό παιδί και σαν άρνάκι ή σαν μωράκι. λάφυρο νά τό πάρουν στή φωλιά τους. Μά σαν παρόμοιος κίνδυνος άπειλούσε τό παιδί. τότε άξαφνα τό καμουτσι τού γέρου ύψωνόταν και μέ μία φοβερή βιτσιά τούς έκοβε τή φόρα. Όσοι σκιαγμένα τά βλεπες νά ξεμακραίνουν. κρίζοντας φριχτά. μέχρι πού χάνονταν στίς άπάτητες κορφές. Ύστερα. μεμιάς. τό καμουτσι έπεφτε. ό γέρος ξανάπαιρνε τή στάση του και τό παιδί άτάραχο συνέχιζε τή δουλειά του.

Κάποτε και τό τελευταίο σκουπίδι κατακύλησε στήν χωματερή κι έδειξε τό κάρο άδειο. μισόγερτο ν' άχνίζει. Τότε τό παιδί κάθισε άκρη στήν πλαγιά. άφίνοντας τά πόδια του νά κρεμάσουν στόν γκρεμό. καταπώς τ' άφηνε νά κρέμονται άπ' τό κάρο. Από τή θέση εκείνη έπιασε τό ξεδιάλεγμα. Ότι άρχικά είχε γυαλίσει για χρυσό και τώρα άποδείχνονταν τσίγκος σκέτος. τό σήκωνε και σημαδεύοντας τό ριχνε πέρα χαμηλά. νά πάει νά βρει τ' άλλα σκουπίδια. Ο τι άπόμεινε πάλι. τό συμάζεψε γύρω του. συντηρώντας το και γυαλίζοντάς το προσεχτικά μέ τήν παλάμη του κι άχνίζοντάς το μέ τήν άνάσα του. νά δείξει. Ύστερα. δένοντας κόμπο τό μαντήλι του. σπειρί - σπειρί τό ριχνε μέσα.

Κι ένωσο καταγίνονταν μέ τοῦτα, μασουλοῦσε λίγη κόρα ψωμάκι πού φύλαγε ἀπό τά χτές στήν τσέπη τοῦ παντελονιοῦ του, θαρρεῖς κι αὐτό νά ἦταν τό μόνο πράγμα πού δέν καταδέχονταν νά περιμαζέψει ἀπ' τό σκουπιδαριό. Στό μεταξύ, τ' ἄλογο μέ σκυμένο τό λαιμό, βοσκοῦσε σανό καί χορταράκια, παρατημένα ἀπό τίς ἄλλες φορές, τίς τόσες φαίνεται πού εἶχε ξανάρθει. Εἶχε μιά στάση ὀρθοπεδική, σά νά 'θελε νά δείξει πώς πεθυμοῦσε, σάν ἄνθρωπος κι αὐτό, νά 'βρει ἕνα μέρος νά ξαποστάσει. Στέκονταν κειδά, κοκαλιάρικο, μισοστρώγωντας, μισοκουτουλώντας, ὥσπου τό πήρε ὁ ὕπνος ὄρθιο.

Κάποτε τό παιδί στράφηκε στό γέρο. Τό πρόσωπο θαμμένο ἄσπρο τῆς κιωλίας, τά βλέφαρα πρισμένα, καθώς καί τά χεῖλη ἀπό τήν ἀσιτία.

«Μπάρμπα», εἶπε.

Ἡ φωνή του, φωνή ἔφηβου πού ἀλλάζει.

«Μπάρμπα», ξανάπε τό παιδί κι ὅπως ὁ γέρος σκυμμένος δέν ἔλεε νά μιλήσει, «εἶναι ἡ ὥρα...»

Δέν ἤξερες, μήτε φανταζόσουν, ἂν ἦταν ἡ ὥρα γιά ἐπιστροφή ἢ τό μάκρμα σέ ἄλλες συνοικίες. Κι ἀκόμα ἡ λέξη μπάρμπα δέν ἔμοιαζε νά ἔχει ἔννοια συγγενική, οὔτε ἔμοιαζε κουβέντα πού τήν χρησιμοποιοῦν οἱ νεώτεροι στούς περασμένους στά χρόνια. Μά ἦταν, ὡς φαίνεται, ἀπλά καί μόνο μιά προσφώνηση, σάν ὄνομα ἢ ἐπώνυμο ἢ ἔλλειψη πού τό ἀντικαθιστοῦσε.

Ἦμως ὁ γέρος δέν ἔλεγε ν' ἀποκριθεῖ, μόνο βάραινε ὀλοένα, θαρρεῖς οἱ ρυτίδες του νά 'χαν ἄξαφνα στοιβαχτεῖ κλείνοντας τό πρόσωπό του. Κι ὅπως ὁ ἥλιος εἶχε ἀρχίσει νά σκάζει μύτη, ἀντίς γιά φωνές κι ἀχούς ἀπό τήν πολιτεία, ἔπαιρνε νά βαρᾷ τό τούμπανό της μιά σιωπή φίλαρχη καί ἀπολυταρχική. Τότε τό παιδί ἀνασηκώθηκε κι ἔτσι ἀδύναμο καί χλωμό, σωστό στελιάρι, βάλθηκε νά βαδίζει μέ τίς τσέπες του νά φουσκώνουν κωμικά. Πῆγε κοντά στόν γέρο καί τόν ἄγγιξε ἐλαφρά στόν ὦμο. Μέ μόνο τ' ἄγγιγμα, τό γέρικο σκαρί ἦρθε νά μπατάρει.

Ἦ ἥλιος εἶχει πιά ψηλώσει φωτίζοντας ἄπλετα τό τοπεῖο. Τό σῶμα τοῦ γέρου τεζαρισμένο, ἡ χοντρή μπαμπακένια φανέλα του στεγνωμένη στίς μασχάλες κι ὄλος μαζί σέ ἀκίνησια πού τρώμαζε καθώς καί σέ ἔλλειψη καθολική ἀπό αἶμα γιά νά τό χρωματίζει. Κι ὅπως τό παιδί ἔκανε νά τοῦ πιάσει τό χέρι, ἐκεῖνο ἔπεσε στά πλευρά, ἀφίνοντας τό καμουσι νά κυλήσει χάμω. Τό παιδί ἔσκυψε ν' ἀκουμπήσει στό μέρος τῆς καρδιάς. Ἦπειτα, μέ δάχτυλα σταθερά τοῦ πίεσε τά βλέφαρα νά κλείσουν. Μέ τό ἴδιο αὐτό χέρι, κατέθηκε στό πηγούνι, ὅπου τά γένια ἀκόμα ζωντανά τοιμποῦσαν, κατηφόρισε στό λαιμό, πέρασε μιά - μιά τίς ζάρες, τό στήθος, τήν κοιλιά, σταματώντας στίς τσέπες τοῦ παντελονιοῦ, γυρίζοντάς τις τά μέσα ἔξω. Βρῆκε ἕνα κομματάκι μαστίχα καί τό κόλλησε πίσω στ' αὐτί, καταπώς εἶχε δεῖ πολλές φορές τό γέρο νά κάνει. Βρῆκε ἀκόμα λίγον τριμμένο καπνό, τόν φύλαξε προσεχτικά: ἕνα κλαδάκι βασιλικό, τριμμένον κι αὐτόν, μά κείνος σκόρπισε μόνος μέ τόν ἀγέρα. Κατέθηκε στά γόνατα, ἀκουμπώντας γιά λίγο ἐπάνω τους - ὅπως μιλώντας μέ κάποιον τόν πιάνει κιόλας νά σιγουρευτεῖς - ἔπειτα, ἀργά, προσεχτικά, τοῦ ἔλυσε τά κορδόνια τῶν παπουτσιῶν. Ἦμοιαζαν παπούτσια κι ἄνθρωπος νά ἔχουν γίνει ἕνα. Τό παιδί ξυπολύθηκε, πέταξε τά δικά του παπούτσια, τά λιωμένα καί ξεσολιασμένα καί δοκίμασε τοῦ γέρου. Τοῦ ἔρχονταν κομμάτι μεγάλα καί σάν φαριδιά πού πλένε, μά ἦταν ζεστά καί μαλακά κι ἔνιωσε καλά μέσ στό πεσί του. Ἦτσι ποδεμένος δοκίμασε νά περπατήσει, παίζοντας τόν κουτσό, πότε στό ἕνα πόδι ρίχνοντας τό βάρος, πότε στ' ἄλλο, ὡσότου περπάτησε καί μέ τό

δυό. "Ένα φῶς πήρε νά ξανοίγει τό πρόσωπό του.

"Έπειτα άργά, προσεχτικά, πήρε τό γέρο άπ' τή μέση καί δοκίμασε νά τόν σηκώσει. Μά ήταν, ως φαίνεται, κάτι πέρα άπό τή δύναμή του κι άφου δοκίμασε στάσεις πολλές, στό τέλος στράφηκε καί πλάτη μέ πλάτη τόν έπιασε άπό τίς άμασχές. Τό γέρικο κορμί άντιστεκόταν κι έμοιαζαν χέρια καί πόδια νά έχουν πάσει ρίζες. Οί μύς στά χέρια του παιδιού τέντωναν πέταξαν οί φλέβες του λαιμού. Μέ μία στερνή προσπάθεια κατάφερε νά τό ίσοροπήσει στό χέιλος του γκρεμού. Τ' άλογο πότε-πότε τίναζε τ' αυτιά του καί τό παιδί έστεκε μέ τά μάτια χαμηλωμένα στίς μύτες τών παπουτσιών. "Έπειτα, ξαφνικά, σηκώνοντας τά καμουσί, έδωσε άγρια μία βιτσιά τ' άλόγου.

«Ντέ!...»

Τό άλογο συνταράχτηκε, τά μάτια του γυάλισαν, πήρε νά σηκώνεται στά μπροστινά ποδάρια του, άνεμίζοντας τήν χαίτη. Τό σώμα του γέρου ζυγιάστηκε μία δυό φορές, έπειτα γλίστρισε, ήρθε κι έπεσε ίσια μέσα στό χάος. Πέρασε ένα δευτερόλεπτο προτου άκουστεί ένας κούφιος κρότος. "Έπειτα πάλι σιωπή. Τότε τ' άλογο έσκυψε ήρεμα στή βοσκή του.

Πήραν τό δρόμο τής επιστροφής. Πέρασαν τά ίδια μονοπάτια, συνάντησαν τά ίδια σπίτια, τό μικρό νεκροταφείο μέ τίς σπασμένες πλάκες καί τούς σταυρούς. Άπό μακριά φάνηκε ή πολιτεία.

Τώρα ό ήλιος είχε ψηλώσει γιά τά καλά κι ή ζέστη είχε άρχισι νά σφιγγει. Τά χτίρια έβγαιναν μέσ άπ' τήν όμίχλη, γωνίες όρθές καί καπνισμένες προσόψεις, μία στέγνα του άέρα κι οί διαφημίσεις στίς ταράτσες όλη νύχτα έξαντλημένες.

Κι άς έλεγαν τά ρολόγια όχτώ, ούτε ένας άνθρωπος, καν τροχοφόρο στους δρόμους. Τά λεωφορεία άραγμένα στίς άφειθρίες, οί κούρσες, τά ταξί ριγμένα στά πεζοδρόμια, μέ λάστιχα ξεφούσκωτα, επιβάτης κανεις καί μέ κανένα σήμα νά τά καθοδηγεί, άφου ως κι αυτά τά φανάρια στίς διαβάσεις έχασκαν τυφλά. Οί καρέκλες στήν Δημαρχία ξηλωμένες, οί σοβατζήδες, οί χτίστες πού στήνονταν άπό νωρίς στά καφενεία - κανεις τους. Μόνο άραιά καί πού, έβλεπες κάποια γάτα, μέ πήδημα λαστιχένιο, ψεύτικο, νά διασχίζει τούς δρόμους.

Καί ήταν θέαμα παράξενο, άντίς γιά κορναρίσματα, έξατμίσεις καί βιαστικούς διαβάτες, νά βλέπεις τούς δρόμους έρημους μέ μόνο τ' άρχαίο κάρο συρμένο άπό ένα ψοφάλογο καί μ' αναβάτη ένα παιδί. Πέρασαν κεντρικά, έξω άπό μαγαζιά μέ κατεθασμένα τά ρολά καί τίς προθήκες άδειες, άπό ξενοδοχεία όπου οί περιστροφικές πόρτες γύριζαν μόνες τους, μπάζοντας καί διώχνοντας τόν άέρα. "Έξω άπό τά δικαστήρια τό προαύλιο έχασκε άδειο, μέ τυπωμένες τίς σόλες τών δικαστών καί τών ύπόδικων, μιάς καί δέν θά 'Ξερεις πιά νά τους ξεχωρίσεις. Τά περίπτερα θεόκλειστα μέ μόνο κάτι έφημερίδες νά κρέμονται άπό μανταλάκια, δείχνοντας τίτλους μισούς πού τό παιδί μάταια πάσχιζε νά διαβασει. "Έξω άπό τά ύπουργεία καί τά δημόσια ταμεία, όπου οί ενδιαφερόμενοι έπιαναν άπό νωρίς ούρά, κι εκεί όλα κλειστά, μέ μάνταλα πού τά είχε σφραγίσει τό χέρι του φύλακα άποβραδύς, ό ίδιος ό φύλακας άφαντος μιάς καί δέν άπόμεινε τίποτα γιά νά φυλάξει. Ήταν ό τόπος άπλετος καί θά χωρούσαν μιλιούνια κάρα μέ άλογα καί παιδιά, όμως ήταν μόνο αυτό τό κάρο κι αυτό τό παιδί, σέρνοντας τίς άρχαίες ρόδες μέ τριγμούς πού ως κι αυτοί έξατμίζονταν στή γενική ήσυχία.

Τούτη δά ή κατάσταση σήκωνε τσιγάρο καί μολονότι τό παιδί άπραγο, του 'ρθε

ἄξαφνα ἢ πεθυμιά νά τραθήξει καμιά ρουφηξιά. Ψάχνοντας τίς τσέπες του βρῆκε τὰ τρίμματα τοῦ καπνοῦ καί παίρνοντας ἕνα παλιόχαρτο, ἄπλωσε μέσα τόν καπνό, τύλιξε τό χαρτί σαλιώνοντάς το στήν ἄκρη, καταπώς εἶχε δεῖ τό γέρο νά κάνει. Τράβηξε μιά - δυό φορές κι εἶδε τόν καπνό ν' ἀνεβαίνει στόν οὐρανό. Ἦταν ἕνας οὐρανός ἀπλωμένος ὑστερα ἀπό μπουγάδα, μεριές - μεριές χρωματισμένος λουλακῆς. Ὁ λαιμός του ἔτσουξε κι ἔνωσε ἕνα κάψιμο στό στήθος, ὅμως συνέχισε μέ πείσμα, ὡστόσο ἡ κάφτρα ἤρθε κι ἄγγιξε τό χέρι του. Τότε ἔδωσε μιά στό τσιγάρο καί τό πέταξε πέρα.

Τώρα πεθυμοῦσε κανέναν φούρνο ἀνοιχτό, μιᾶς κι ἀπό τό ψωμάκι πού φύλαγε ἀπό χτές, μόνο κάτι ψίχουλα εἶχαν ἀπομείνει. Πεθυμοῦσε ἀκόμη ἕνα ποτήρι κρῦο νερό κι ἔνωθε τό λαρύγγι του στεγνό ὡς τόν ἰσοφάγο. Μέσα στήν τσέπη του κουδούνιζαν τό ρολόι, ἕνα ἀσημένιο τασάκι, μιά μικρή πέτρα δαχτυλιδάκι κι ἄλλα ἄχρηστα πολύτιμα. Μέσα του μετανοοῦσε πού εἶχε ἀφήσει νά τοῦ ξεφύγουν τόσες μπριζόλες μέ τ' ἀχνάρια τῶν δοντιῶν πάνω στό κρέας, μπανάνες μισοφαγωμένες, τίποτα μικρά μύγδαλα ἢ φουντούκια κι ὅλα ἐτοῦτα στριφογύριζαν καί χόρευαν στό στομάχι του.

Πεθυμοῦσε ἀκόμα ν' ἀκούσει μιά φωνή. "Ἄς ἦταν ἤχος σκέτος. Βάλθηκε νά δοκιμάσει τή δική του φωνή. Ὅμως δέν ἤξερε νά πεῖ τί, καθώς τίς περισσότερες φορές τὰ λόγια μέ τό γέρο ἦταν μετρημένα κι ὁ καθένας κλειδωμένος στή δική του σιωπή. Κι ἐκεῖ πού στέκονταν δίβουλος, μέ τὰ χαλινάρια στά χέρια του λυτά, ξαφνικά σήκωσε τό καμουτσί καί τ' ἄφησε δυνατά νά πέσει στή ράχη τοῦ ζώου.

«Ντέ!...» ἄκουσε τή φωνή του ν' ἀντιλαλεῖ.

Τό ζῶο συνταράχτηκε, μά δέν εἶπε νά κουνήσει.

«Ντέ!...» ξανάπε τό παιδί. Τούτη τή φορά πιό ἄγρια, ἀφίνοντας τό καμουτσί νά ὀργώσει τήν πλάτη τοῦ ζώου. Τό ἄλογο μέ αὐτιά κατεβασμένα καί μισόκλειστα μάτια, τάχυνε τό βήμα.

«Ντέ!...» φώναξε τό παιδί, ὅμως χωρίς νά τό βαρέσει, μαγεμένο ἀπ' τήν ἴδια του τή φωνή. Ἐμοιαζε τώρα πιό βραχνή καί βαθειά. Ἦταν ἴδια ἡ φωνή τοῦ γέρου.

Τό ἄλογο πιλαλοῦσε.

Δεξιά - ζερβά, ξετυλίγονταν ὀρόμοι, σπίτια, πλατεῖες· ὅλα γυμνά, χωρίς ἀνθρώπους, καθώς καί τὰ δέντρα ἀφυλλά, μέ τόν ἀέρα πάνω τους σιωπηλό. Τό ἀμάξι ἔτρεχε τρελλό, κουδουνίζοντας κι ὀρθιο τό παιδί μέ τὰ γκέμια στό χέρι, ἔβλεπε ἴσια ἐμπρός του.

Στά μάτια, του ὀρθάνοιχτα, καθρεφτίζονταν δροσερές ὁάσεις, ἴσκιοι ἀπό δέντρα, νερά κελαρυστά. Κι ὡς ἐκεῖ πού τό μάτι τ' ἀνθρώπου φτάνει, μάντευε μιά πολιτεία πολυάνθρωπη μέ μαγαζιά, μέγαρα κι ἐκκλησίες· γυναῖκες ντυμένες στά μεταξωτά, ἄντρες σβέλτους, γέρους μέ τούς παναμάδες τους καθισμένους στά καφενεῖα, κυράδες ἀραγμένες στά κατώφλια τῶν σπιτιῶν νά ξετυλίγουν ἱστορίες· γάμους, γεννητούρια, βαφτίσια· κάπου - κάπου ἀθόρυβα καί σάν παρείσακτη περνοῦσε καμιά κηδεῖα. Τά ἄγαν μεταξύ τους κι ἐπλεκαν, κέντουσαν, ἔπλεναν· κι ἄλλες μέ τὰ χέρια νωπά ἔτρεχαν νά βρουν μιά ἀγκαλιά, ἄς ἦταν ξένη. Ἀνάμεσό τους γυρνόφερναν γάτες, σκυλιά, μωρά παιδιά, κι ὀλόγυρα σκορπισμένα παιχνίδια, ἀρκοῦδες, τραῖνα, στρατιωτάκια, κοῦκλοι πᾶνινοι καί φασουλήδες. "Ἄχ, γρήγορα νά ἔφτανε ἐκεῖ! Κι ὀλοένα ζόριζε τ' ἄλογο νά τρέξει.

Τοῦ φαινόταν πῶς μποροῦσε κιόλας ν' ἀκούει μουσικῆς πού ἔβγαιναν ἀπό

άνοιχτά παράθυρα προστατευμένα μ' άράχνινες κουρτίνες, γραμμόφωνα πού σκόρπιζαν τραγουδάκια του συρμού, δεσποινίδες με ντεκολτέ, κάπως αφαιρεμένες, τά δάχτυλά τους νά τρέχουν πάνω στά πλήκτρα. Μέσα σέ πιατέλες φρέσκα ροδάκινα, σταφύλια, άχλάδια, μήλα και σέ ποτήρια λεμονάδες, σουμάδες κι άλλα δροσιστικά. Τά έπιπλα άπό σκούρο μαόνι, πού και πού έτριζαν γλυκόλαλα και πάνω στίς κονσόλες άραζαν σοβαρά κι άμίλητα τά κάδρα τών προγόνων. Στο μεταξύ, στίς ταβέρνες νά πηγαινόρχονται πιάτα μέ ψητό και τηγανιτές πατάτες, και τό κρασί νά τρέχει σ' άφθονία μέσα άπό πήλινα κανάτια. Τί άφροντισιά! Πόση σπατάλη! "Αχ, γρήγορα νά έφτανε ώς εκεί! Κι όλοένα τά μάτια του παιδιού μεγάλωναν νά χωρέσουν όλα έτούτα. Γρήγορα! Γρήγορα! Τί γρήγορα πού χτυπούσε ή καρδιά του...

'Απ' τό πολύ τρέξιμο, τό άξόνι τής πισινής ρόδας έφυγε, κατακύλησε μέσα σέ χαντάκι. Τό κάρο έγειρε, ήρθε και κάθισε, σάν θάρκα πού τήν τίναξε τρικυμία στή στεριά. "Ισα πού τό παιδί πρόλαβε νά πηδήσει χάμω, και τ' άλογο διπλώθηκε καθιστό, τεντώνοντας έναν λαιμό κοκαλιάρικο μέ ξεπουπουλιασμένη τήν χ αίτη.

Κι όταν τό σύννεφο τής σκόνης κατακάθισε, είδε πώς είχαν βρεθει στίς προσβάσεις ενός θουνοϋ και πώς άπό κει ξανοιγόταν χάος ένας γκρεμνός. Στο μέρος εκείνο τό κάρο άραξε όριστικά.

Τό παιδί έρποντας ήρθε νά καθίσει άκρη στον γκρεμνό, άφίνοντας τά πόδια του νά κρεμάσουν έξω. Ήταν ακόμα πιό αδύναμο και χλομό, μέ χείλη κάτασπρα και μόνο τά μάτια ήσαν πελώρια και στεγνά. Κάθισε άκίνητο, σκύβοντας λίγο πρόσ τό χάος, εκεί όπου χρόνοι άμέτρητοι είχαν αφήσει τό πλούτος και τό βίος μιās όλόκληρης πολιτείας νά καταποντιστεί. Στο νοϋ του ήρθε ό γέρος, ή καθημερινή διαδρομή μέ τό κάρο, τό φόρτωμα και τό ξεφόρτωμα, οι μέρες κολλημένες ή μιιά πίσω στήν άλλη, μέ χρώματα ξεθωρα και ήχους πού είχαν σθησει. Του φαινόταν σάν όνειρο πώς όλα έτούτα είχαν ύπάρξει και πώς ήταν κι αυτός κάποτε ένα παιδί. Μέσα του είχε μείνει ή έντύπωση μιās χαράς άξόδευτης, μιās λύπης, πού δέν είχε προλάβει νά ώριμάσει. "Αραγε, έτσι νά 'ταν πάντα;

"Όσο ή μέρα προχωρούσε, τό παιδί ένιωθε όλο και πιό ξεκομμένο, πιό αδύναμο, σάν κάθε κλωστίτσα ζωής πού τό συγκρατούσε νά κόβονταν μιιά - μιιά μεθοδικά και νά ρχονταν σά σκουπιδάκι νά πέσει στο χάος. Κι όπως πάσχιζε κάτι νά σκεφτεί και κάτι νά φανταστεί χωρίς νά τό κατορθώνει - άς ήταν ό,τι-δήποτε, τό πιό κοινό, τό πιό άσήμαντο πού είχε περάσει άπ' τή ζωή του - άρχισαν στήν άρχή σιγανά κι ύπουλα, έπειτα γοργότερα και μέ τόλμη, νά συνάζονται τά όρνια στον οϋρανό. "Εκοβαν βόλτες πάνω άπ' τό κεφάλι του παιδιού, χαμηλώνοντας όλοένα. "Όσπου μαύρισε ό τόπος κι ήταν σά νά 'πεσε πρόωρη ή νύχτα, χωρίς άστέρια, χωρίς φώς παρηγοριάς.

«Μπάρμπα», φώναξε τό παιδί σά νά παρακαλούσε. «Μπάρμπα», Ξανάπε μέ παράπονο, «είναι ή ώρα...»

Μένης Κουμανταρέας

